

Teikėjas: VŠĮ „Girių inspekcija“

POKYČIO / PROVERŽIO KRYPTIS	
Išlikusių natūralių ir didelės gamtinės vertės miškų apsauga bei plynųjų ir išplyninančių kirtimų atsisakymas	<i>Pasirenkama tik vienas</i> ☒ transformacinis pokytis ar proveržis* ☐ strateginė–derybinė pozicija su EK ☐ strateginė–politinė LRV darbotvarkė ☐ operacinis pokytis**

PAGRINDIMAS	
Lietuvoje išlikusių natūralių ir didelės gamtinės vertės miškų apsauga tebėra fragmentiška: pirmąsčiai miškai, sengirės požymių turintys medynai, kartinės ir potencialios kartinės miško buveinės, Europos Bendrijos svarbos miško buveinės, „Natura 2000“ teritorijos ir 130 m. bei vyresni medynai ne visada turi aiškias teisinės apsaugos pasekmes. Naujausi VSTT 2019–2024 m. EB svarbos buveinių būklės duomenys rodo, kad miškų buveinių būklė yra kritinė: iš 13 miškų buveinių tipų tik 1 įvertintas kaip palankios būklės, 2 – nepalankios, 9 – blogos ir 1 – nežinomos būklės. Su miškininkyste susijusios praktikos įvardijamos kaip viena reikšmingiausių didelio poveikio grėsmių miškų buveinėms; praktikoje tai apima ir plynųjų / išplyninančių kirtimų poveikį miško paklotei, mikroklimatui, hidrologiniam režimui ir buveinių tęstinumui. Pagrindiniai problemos požymiai: • dalis vertingų miškų lieka tik duomenų sluoksniuose, bet ne realiai apsaugotose teritorijose; • iki naujų miškų grupių ir apsaugos režimų įsigaliojimo išlieka rizika iškirsti plotus, kuriems vėliau turėtų būti suteikta apsauga; • plynieji ir išplyninantys kirtimai sunaikina arba iš esmės pažeidžia miško paklotę, mikroklimatą, hidrologinį režimą ir buveinių tęstinumą; • visuomenė nori stipresnės miškų apsaugos: Aplinkosaugos koalicijos / „Girių spiečiaus“ apklausoje 74,9 proc. respondentų pritarė, kad valstybiniuose miškuose būtų didinamas gamtai saugoti skirtas plotas net jei mažėtų biudžeto pajamos; • tradicinis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje yra nematerialaus kultūros paveldo vertybė, todėl Lietuva gali ir turi rodyti aukštesnį apsaugos standartą; • ES „Natura 2000“ įsipareigojimų nevykdymas kelia ne tik ekologinę, bet ir finansinę riziką valstybei. Proveržio esmė – pereiti nuo medienos kiekio prioriteto prie ekosistemų, klimato, kultūros ir visuomenės gerovės prioriteto: saugoti visus išlikusius natūralius ir didelės gamtinės vertės miškus, atsisakyti plynųjų ir išplyninančių kirtimų kaip miškų politikos normos ir sukurti duomenimis grįstą prevencinės apsaugos sistemą.	
LAUKIAMAS REZULTATAS	Iki 2034 m. sukuriami veikianti nacionalinė apsaugos sistema, kurioje: • inventorizuoti ir viešuose GIS sluoksniuose pažymėti pirmąsčiai miškai, sengirės požymių turintys medynai, kartinės ir potencialios kartinės miško buveinės, EB svarbos miško buveinės, saugomų rūšių buveinės ir 130 m. bei vyresni medynai; • šiems plotams taikoma nuolatinė griežta, rezervato tipo apsauga ir juose neleidžiami jokie kirtimai; • valstybiniuose miškuose, saugomose teritorijose, „Natura 2000“ teritorijose, II ir III grupių miškuose uždraudžiami plynieji ir išplyninantys (atvejiniai) kirtimai; • parengtas aiškus nacionalinis plynųjų ir išplyninančių kirtimų atsisakymo planas su pereinamuoju laikotarpiu, kompensavimo logika privačiuose miškuose ir nuolatinės miško dangos miškininkystės alternatyvomis; • ne mažiau kaip 30 proc. miškų nukreipiama gamtos apsaugai ir socialinėms reikmėms, ilgainiui siekiant 50 proc.; • valstybiniuose miškuose užtikrinama ne mažiau kaip 10 proc. griežtos apsaugos kryptis, ilgainiui siekiant 20 proc. neliečiamų, į sengirę orientuotų plotų;

* **Transformaciniai pokyčiai** – keičiantys politikos ar sistemos veikimo esmę, veiklos logiką ir kuriantys naują kokybinį rezultatų lygį:

a) keičia nusistovėjusią praktiką iš esmės, ne tik jos elementus;

b) kuria kokybinį rezultatų pokytį / šuolį / proveržį tam tikroje viešosios politikos srityje;

c) reikalauja esminio veiklos logikos pokyčio, teisinių ir organizacinių pertvarkų.

** **Operaciniai pokyčiai** – gerinantys atskirus veiklos aspektus nekeičiant sistemos pagrindų ir (ar) užtikrinantys atitiktį reikalavimams:

a) nekeičia sistemos esmės, nekuria naujos, tik ją tobulina, koreguoja arba palaiko;

b) orientuoti į efektyvumą, kokybės ir (ar) procesų pagerinimą ir pokytį, apimties išplėtimą;

c) kyla iš atitikties reikalavimų, reglamentinių nuostatų, auditų, standartų, ES įsipareigojimų.

Sąsaja su Europos Tarybos rekomendacijomis šaliai (CSR):	Sąsaja su LT2050:	Kokios dar institucijos turėtų dalyvauti krypties įgyvendinime:
<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Pasirenkama iš sąrašo (galima žymėti kelis.)</i> ☒ Aplinkos ministerija ☒ Ekonomikos ir inovacijų ministerija ☐ Energetikos ministerija ☒ Finansų ministerija ☐ Krašto apsaugos ministerija ☐ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ☐ Susisiekimo ministerija ☒ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ☒ Teisingumo ministerija ☐ Užsienio reikalų ministerija ☒ Vidaus reikalų ministerija ☒ Žemės ūkio ministerija Kitos būtinos institucijos / įstaigos: VSTT, VMT, AAD, VMU, saugomų teritorijų direkcijos, savivaldybės, Valstybės duomenų agentūra / GIS duomenų valdytojai.
2026 m. Europos semestro dokumente Lietuvai nurodoma, kad šalies išteklių našumas yra dukart mažesnis už ES vidurkį, tiekimo grandinių priklausomybė nuo ekosisteminių paslaugų yra didesnė nei ES vidurkis, todėl konkurencingumui svarbu investuoti į gamtinio kapitalo apsaugą ir prisitaikymą prie klimato kaitos. Taip pat pabrėžiamas sistemingas, prasmingas ir savalaikis pilietinės visuomenės bei suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas įgyvendinant ES finansavimo priemones. Siūloma kryptis prisideda prie šių iššūkių sprendimo per gamtinio kapitalo apsaugą, duomenimis grįstą valdymą, skaidrumą, prevencinę rizikų kontrolę ir padeda išvengti ES teisės pažeidimų bei galimų finansinių sankcijų.	Stipri sąsaja su LT2050: strategijoje akcentuojamas natūralių ekosistemų išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta kaip Lietuvos tapatybės ir gero gyvenimo sąlyga, žalios ir nenuniokotos gamtos išsaugojimas, klimato neutralumo siekis, atviras ir įrodymais grįstas viešasis valdymas bei ateities kartų interesai. Siūlymas šias kryptis įgyvendina praktiškai: saugo natūralias miškų ekosistemas, stabdo negrįžtamą buveinių praradimą, kuria viešais GIS duomenimis grįstą prevencinę apsaugą, mažina klimato ir biologinės įvairovės rizikas ir stiprina skaidrų, įrodymais grįstą viešąjį valdymą.	

Ar ši pokyčio / proveržio kryptis buvo derinta ar bandyta derinti su soc. partneriais?	
<i>Pasirenkama (žymi ministerijos)</i> ☐ Taip ☐ Ne	Teikėjo informacija: iš dalies derinta / viešai teikta kaip pasiūlymai Miškų įstatymo projektui XIVP-3933 Seimui, Aplinkos apsaugos komitetui ir Kaimo reikalų komitetui. Esminės nuostatos sutampa su VŠĮ „Girių inspekcija“, „Girių spiečiaus“ ir Aplinkosaugos koalicijos viešomis pozicijomis, įskaitant apklausas dėl visuomenės lūkesčių. Atskiras ministerinis NPP derinimas su socialiniais partneriais nebuvo vykdytas.

INTERVENCIJA □	Nacionalinė išlikusių natūralių ir didelės gamtinės vertės miškų apsaugos, laikinos prevencinės apsaugos ir atvirų GIS duomenų programa 2028–2034 m.
----------------	--

* **Transformaciniai pokyčiai** – keičiantys politikos ar sistemos veikimo esmę, veiklos logiką ir kuriantys naują kokybinį rezultatų lygį:

- a) keičia nusistovėjusią praktiką iš esmės, ne tik jos elementus;
- b) kuria kokybinį rezultatų pokytį / šuolį / proveržį tam tikroje viešosios politikos srityje;
- c) reikalauja esminio veiklos logikos pokyčio, teisinių ir organizacinių pertvarkų.

** **Operaciniai pokyčiai** – gerinantys atskirus veiklos aspektus nekeičiant sistemos pagrindų ir (ar) užtikrinantys atitiktį reikalavimams:

- a) nekeičia sistemos esmės, nekuria naujos, tik ją tobulina, koreguoja arba palaiko;
- b) orientuoti į efektyvumą, kokybę ir (ar) procesų pagerinimą ir pokytį, apimties išplėtimą;
- c) kyla iš atitikties reikalavimų, reglamentinių nuostatų, auditų, standartų, ES įsipareigojimų.

<i>Neprivalomas laukas, pasirenkama tik vienas</i> ☒ transformacinis pokytis ar proveržis* ☐ strateginė–derybinė pozicija su EK ☐ strateginė–politinė LRV darbotvarkė ☐ operacinis pokytis**	Kokybiškai nauja priemonė (veikla)	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	Jau įgyvendinama (praeityje įgyvendinta) priemonė (veikla)	<i>Pasirenkama</i> ☐ Taip ☒ Ne - nėra vienos privalomos prevencinės sistemos.
<i>Nurodoma konkreti intervencija, skirta pokyčio / proveržio kryptį įgyvendinti</i> Nacionalinė išlikusių natūralių ir didelės gamtinės vertės miškų apsaugos, laikinos prevencinės apsaugos ir atvirų GIS duomenų programa 2028–2034 m.				

Ar ši intervencija buvo derinta ar bandyta derinti su soc. partneriais?

<i>Pasirenkama (žymi ministerijos)</i> ☐ Taip ☐ Ne	<i>Jeigu pažymima „Taip“, nurodomi soc. partneriai</i> Teikėjo informacija: intervencijos dalys iš dalies derintos / teiktos kaip Miškų įstatymo pasiūlymai ir moratoriumo kreipimasis institucijoms. Tai nėra atskiras ministerijos inicijuotas NPP socialinių partnerių derinimas.
--	--

PAGRINDIMAS

Intervencija šalina pagrindines problemos priežastis:

- VSTT 2019–2024 m. EB svarbos buveinių duomenys rodo kritinę miškų buveinių būklę: iš 13 miškų buveinių tipų tik 1 palankios būklės, 9 blogos būklės; su miškininkyste susijusios praktikos įvardijamos kaip reikšminga didelio poveikio grėsmė;
- vertingi miškai dažnai identifikuoti duomenyse, bet neturi aiškaus laikino ar nuolatinio apsaugos režimo;
- leidimai kirtimams ir kiti miškotvarkos sprendiniai nepakankamai sistemiškai tikrinami su EB buveinių, KMB / PKMB, „Natura 2000“, saugomų rūšių ir senų medynų sluoksniais;
- poveikio vertinimas jautriose teritorijose dažnai tampa formalia procedūra, o ne realia buveinių patikra natūroje;
- plynųjų ir išplyninančių (atvejinių) kirtimų dalinis ribojimas neišsprendžia problemos, nes ekologinis poveikis buveinėms gali būti negrįžtamas.

Intervencijos mastas:

- 1) 2028–2030 m. – laikina prevencinė apsauga / moratoriumas didžiausios rizikos plotuose, leidimų ir miškotvarkos sprendinių auditas, vieši GIS sluoksniai, plynųjų ir išplyninančių kirtimų draudimas valstybiniuose bei saugomų teritorijų miškuose.
- 2) 2031–2034 m. – nuolatinis teisinis režimas, miškų grupių ir apsaugos tikslų suderinimas, kompensavimo / alternatyvų modelis privačiuose miškuose, perėjimas prie artimos gamtai ir nuolatinės miško dangos miškininkystės.

Tikslinės grupės: miškų ekosistemos ir nuo jų priklausomos rūšys, vietos bendruomenės, ateities kartos, valstybės institucijos, savivaldybės, privatūs miško savininkai ir nemedieninės miško ekonomikos dalyviai.

Užsienio praktika rodo, kad plynųjų kirtimų atsakymas nėra ekonomiškai neįmanomas: Slovėnija nuo XX a. vidurio taiko artimą gamtai miškininkystę ir įstatymais draudžia plynuosius kirtimus.

RODIKLIS (REZULTATAS)

Siūlomi pagrindiniai rezultato rodikliai:

1. Vertingų miškų inventorizacija ir vieši GIS sluoksniai:

2028 m. problema: duomenys fragmentuoti, dalis sluoksnių neturi aiškių apsaugos pasekmių.
 2030 m.: patvirtinta metodika ir viešas prioritetinių teritorijų GIS sluoksnis.
 2034 m.: inventorizuota visa valstybinių miškų bazė ir prioritetinės privačių miškų teritorijos.

2. Laikina prevencinė apsauga / moratoriumas.

2028 m.: pradėtas taikyti laikinas pagrindinių, plynųjų, supaprastintų atvejinių ir kitų išplyninančių kirtimų stabdymas prevenciškai tikrinamose didelės gamtinės vertės teritorijose.
 2030 m.: moratoriumas taikomas visiems kirtimų leidimams / miškotvarkos sprendiniams, kurie persidengia su EB buveinėmis, KMB / PKMB, „Natura 2000“, saugomų rūšių buveinėmis, pirmųjų miškų ar sengirės požymių turinčiais plotais ir 130+ m. medynais, kol atlikta patikra.
 2034 m.: laikinoji apsauga pakeista nuolatinio teisinio režimu.

* **Transformaciniai pokyčiai** – keičiantys politikos ar sistemos veikimo esmę, veiklos logiką ir kuriantys naują kokybinį rezultatų lygį:

- a) keičia nusistovėjusią praktiką iš esmės, ne tik jos elementus;
- b) kuria kokybinį rezultatų pokytį / šuolį / proveržį tam tikroje viešosios politikos srityje;
- c) reikalauja esminio veiklos logikos pokyčio, teisinių ir organizacinių pertvarkų.

** **Operaciniai pokyčiai** – gerinantys atskirus veiklos aspektus nekeičiant sistemos pagrindų ir (ar) užtikrinantys atitiktį reikalavimams:

- a) nekeičia sistemos esmės, nekuria naujos, tik ją tobulina, koreguoja arba palaiko;
- b) orientuoti į efektyvumą, kokybę ir (ar) procesų pagerinimą ir pokytį, apimties išplėtimą;
- c) kyla iš atitikties reikalavimų, reglamentinių nuostatų, auditų, standartų, ES įsipareigojimų.

	3. Plynųjų ir išplyninančių kirtimų atsisakymas. 2028 m. problema: plyni ir išplyninantys kirtimai dar leidžiami dalyje jautrių teritorijų. 2030 m.: uždrausti valstybiniuose miškuose, saugomose teritorijose, „Natura 2000“, II ir III grupių miškuose. 2034 m.: patvirtintas nacionalinis plynųjų ir išplyninančių kirtimų atsisakymo planas visiems miškams su kompensavimo logika. 4. Griežtai saugomų / natūralios raidos valstybinių miškų dalis. 2028 m. problema: dalis nepakankama. 2030 m.: ne mažiau kaip 10 proc. valstybinių miškų. 2034 m.: kryptis į ne mažiau kaip 20 proc. valstybinių miškų. 5. Miškų dalis gamtos apsaugai ar socialinėms reikmėms be plynųjų / išplyninančių kirtimų. 2028 m. problema: pakankamas mastas neįtvirtintas. 2030 m.: ne mažiau kaip 30 proc. visų miškų. 2034 m.: stabili kryptis į ne mažiau kaip 50 proc. visų miškų. 6. Atviri GIS duomenys ir prevencinė patikra. 2028 m.: pradėtas kirtimų leidimų, miškotvarkos sprendinių, EB buveinių, KMB / PKMB, „Natura 2000“, saugomų rūšių ir 130+ m. medynų duomenų sukryžminimas. 2030 m.: veikia viešas prioritetinių rizikos teritorijų GIS sluoksnis ir laikinosios apsaugos taikymo tvarka. 2034 m.: visi nauji kirtimų sprendiniai didžiausios gamtinės rizikos teritorijose tikrinami pagal viešus gamtosauuginius sluoksnius ir, kai reikia, patikra natūroje prieš leidžiant veiklą.		
Sąsaja su Europos Tarybos rekomendacijomis šaliai (CSR)	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne	<i>Jeigu pažymima „Taip“, nurodoma aktuali (-ios) rekomendacija (-os). Jeigu intervencija tiesiogiai nesietina su konkrečia Europos Tarybos rekomendacija, bet atliepia ir susijusi su šalies ataskaitoje nurodytu iššūkiu, taip pat pažymima „Taip“ ir įvardijamas tas iššūkis</i> Intervencija tiesiogiai susijusi su šalies iššūkiais, kurie patenka į Europos semestro / CSR logiką: ES teisės įgyvendinimas, biologinės įvairovės ir „Natura 2000“ įsipareigojimai, klimato atsparumas, viešųjų investicijų efektyvumas, duomenimis grįstas valdymas ir skaidrumas. Intervencija turi aiškų prevencinį finansinį pagrindą: ji mažina ES pažeidimo procedūrų, sankcijų, teisminių ginčų ir vėlesnių atkūrimo kaštų riziką.	
LĖŠOS	Preliminarus poreikis 2028–2034 m.: 42 000 tūkst. eurų (42 mln. eurų), neįskaitant galimų individualių kompensacijų privačių miškų savininkams už nuolatinis veiklos apribojimus. Galima taikyti etapais: - 2028–2030 m. prioritetą – valstybinių miškų auditas, vieši GIS sluoksniai, laikina apsauga, duomenų sukryžminimas ir prevencinės patikros sistema; - 2031–2034 m. – nuolatinis režimas, privačių miškų kompensavimo ir alternatyvų mechanizmai. Intervencija finansiškai pagrįsta, jei pirmiausia finansuojami valstybinių miškų sprendimai, atviri duomenys, prevencinė kontrolė, laikina apsauga /	Siūlomas finansavimo šaltinis	<i>Pasirenkama iš sąrašo (galima žymėti kelis)</i> ☒ EK tiesioginio valdymo programos (ypač LIFE ir Horizon / mokslinių tyrimų komponentai) ☒ Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansiniai mechanizmai ☐ Finansinės priemonės iš ILTE kapitalo ☒ Klimato kaitos programa ☐ Modernizavimo fondas ☒ Nacionalinis ir regioninis partnerystės planas ☒ Šveicarijos bendradarbiavimo programa ☒ Valstybės biudžeto lėšos ☒ Kitas finansavimo šaltinis: bendrosioms miško reikmėms skirtos lėšos, privalomieji atskaitymai iš pajamų už medieną, savivaldybių ir privačių fondų kofinansavimas

* **Transformaciniai pokyčiai** – keičiantys politikos ar sistemos veikimo esmę, veiklos logiką ir kuriantys naują kokybinį rezultatų lygį:

a) keičia nusistovėjusią praktiką iš esmės, ne tik jos elementus;

b) kuria kokybinį rezultatų pokytį / šuolį / proveržį tam tikroje viešosios politikos srityje;

c) reikalauja esminio veiklos logikos pokyčio, teisinių ir organizacinių pertvarkų.

** **Operaciniai pokyčiai** – gerinantys atskirus veiklos aspektus nekeičiant sistemos pagrindų ir (ar) užtikrinantys atitiktį reikalavimams:

a) nekeičia sistemos esmės, nekuria naujos, tik ją tobulina, koreguoja arba palaiko;

b) orientuoti į efektyvumą, kokybę ir (ar) procesų pagerinimą ir pokytį, apimties išplėtimą;

c) kyla iš atitikties reikalavimų, reglamentinių nuostatų, auditų, standartų, ES įsipareigojimų.

	moratoriumas ir gamtosauginių duomenų integravimas į leidimų išdavimo procesą. Brangiausia dalis – privačių miškų kompensacijos – turi būti planuojama kaip atskiras mechanizmas, kad neužblokuotų būtinų veiksmų valstybiniuose miškuose. Prevencinė apsauga taip pat mažina ES teisės pažeidimų, „Natura 2000“ įsipareigojimų nevykdymo, teisminių ginčų ir galimų finansinių sankcijų riziką.		
--	--	--	--

DUOMENŲ PAGRINDAS

1. VŠĮ „Girių inspekcija“ 2026-05-05 pastabos dėl Miškų įstatymo projekto XIVP-3933 – ekologinių funkcijų prioritetas, plynųjų ir išplyninančių kirtimų draudimas, pirmųjų miškų, sengirės požymių turinčių medynų, KMB / PKMB, EB buveinių ir 130+ m. medynų apsauga, visuomenės apklausos argumentas.
2. VŠĮ „Girių inspekcija“ 2026-05-22 kreipimasis dėl moratoriumo – laikino moratoriumo logika, didžiausios rizikos plotai, leidimų ir miškotvarkos sprendinių auditas, ES pažeidimo procedūrų ir finansinės rizikos argumentas.
3. VSTT EB svarbos buveinių ataskaita 2019–2024 m. – miškų buveinių būklė: iš 13 miškų buveinių tipų tik 1 palankios, 9 blogos būklės; su miškininkyste susijusios praktikos kaip reikšminga grėsmė.
4. „Girių spiečiaus“ / Aplinkosaugos koalicijos 7 punktai dėl Miškų įstatymo ir visuomenės apklausos – 30 proc. miškų gamtai ir žmonėms, ilgalaikė 50 proc. kryptis, valstybiniai miškai visuomenei, bendruomenių teisės, nemedieninė ekonomika, visuomenės palaikymas.
5. Europos Komisijos 2025–2026 m. Europos semestro / šalies ataskaitos ir „Natura 2000“ informacija – ES įsipareigojimai, apsaugos tikslų spragos, pažeidimo procedūrų prevencija.
6. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija Lietuva 2050“ – natūralių ekosistemų išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta, žalia ir nenuniokota gamta, atviras ir įrodymais grįstas valdymas, ateities kartų interesai.
7. Slovėnijos miškų tarnybos informacija apie artimą gamtai miškininkystę – pavyzdys, kad plynųjų kirtimų draudimas ir nuolatinės miško dangos / artimos gamtai miškininkystės modelis gali veikti valstybės mastu.

* **Transformaciniai pokyčiai** – keičiantys politikos ar sistemos veikimo esmę, veiklos logiką ir kuriantys naują kokybinį rezultatų lygį:

- a) keičia nusistovėjusią praktiką iš esmės, ne tik jos elementus;
- b) kuria kokybinį rezultatų pokytį / šuolį / proveržį tam tikroje viešosios politikos srityje;
- c) reikalauja esminio veiklos logikos pokyčio, teisinių ir organizacinių pertvarkų.

** **Operaciniai pokyčiai** – gerinantys atskirus veiklos aspektus nekeičiant sistemos pagrindų ir (ar) užtikrinantys atitiktį reikalavimams:

- a) nekeičia sistemos esmės, nekuria naujos, tik ją tobulina, koreguoja arba palaiko;
- b) orientuoti į efektyvumo, kokybės ir (ar) procesų pagerinimą ir pokytį, apimties išplėtimą;
- c) kyla iš atitikties reikalavimų, reglamentinių nuostatų, auditų, standartų, ES įsipareigojimų.